

Dömsödy Andrea

A Könyvtárostanárok Egyesülete – múlt és jelen*

A Könyvtárostanárok Egyesülete 1986-ban alakult a Magyar Könyvtárosok Egyesülete részeként, 1997-től pedig önálló egyesületként működik. Legfontosabb jelenlegi tevékenységei: konferenciák szervezése, könyvkiadás, hírblog működtetése, jogi véleményezés, állásfoglalások készítése, szakmai és diákpályázatok kiírása, szakmai díjak odaítélése.

A megalakulás és az átalakulás

Az iskolai könyvtárak köztudottan kettős kötődésűek. Kezdetektől a közoktatási rendszer részét képezik, de a XX. századtól könyvtárszakmai kötődésük is erős. E kettősség előnyei és hátrányai a civil szakmai szerveződéssel, az egyesület történetén, jelenlegi működésén is nagymértékben látszódnak.

Az iskolai könyvtárak központi módszertani támogatását 1956-ban jogszabály tette az országos pedagógiai sakkönyvtár feladatává. Az 1970-es években a közoktatás és a könyvtárügy is intenzívebben fordult az iskolai könyvtárak fejlesztése felé, így fokozatosan nőtt a függetlenített, teljes munkaidejükben iskolai könyvtárosként alkalmazott kollégák száma. Ez megindította a könyvtárostanár szakma belülről induló professzionalizálódását. Így egyre több iskolai könyvtáros vált a Magyar Könyvtárosok Egyesültének (MKE) tagjává. Iskolatípusok szerint kik a Gyermekkönyvtáros, kik az Ifjúsági Szekcióhoz csatlakoztak. 1983-ban, Ugrin Gáborné nevéhez köthetően indult be az az önszerveződő folyamat, amely 1986. november 28-án önálló MKE-s szekció megalakításához vezetett. A megalakulás hosszas egyeztetéseket igényelt, mert fontos döntéseket kellett meghozni. A fő kérdés a szakma kettős kötődéséből fakadt: a szekció maradjon-e az MKE keretein belül, vagy legyen a Magyar Pedagógiai Társaság része? Végül az 53 alapító az MKE keretein belül Iskolai Könyvtárosok Szekciója néven hozta létre az új szervezetet. Első elnöke

* A *Biblioteka v škole* című orosz lap 2014. decemberi számában megjelent írás kis mértékben átalakított változata. (A szerk.)

Toth Gyuláné Király Katalin, a szombathelyi tanárképző főiskola könyvtárának igazgatója lett. A szekció neve is jól mutatja a kollégák szakmai öntudatának fejlődését. Az Iskolai Könyvtárosok Szekciója nevet 1991-ben Könyvtárostanárok Szervezetére változtatták.

A szervezet 1997-ben önálló egyesületté alakult Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) néven. Vita ekkor is volt az MKE vezetőségével, de a tagok végül az önállósodás mellett döntöttek olyan formán, hogy a KTE az MKE társult szervezete lett. Ez azt jelenti, hogy a KTE teljesen önálló jogi személy, önálló vezetéssel, önálló gazdálkodással, de a tagok tagdíjából egy hányadot automatikusan átutal az MKE-nek, miáltal tagjai egyben teljes jogú MKE-tagok is.

Az új formától várt előny, hogy így az oktatáspolitikai területén elfogadott tanáregyesületként regisztrálhatja magát, ezért jogszabályban biztosított joga a készülő közoktatási jogszabályok véleményezése. Emellett több esélye van közvetlenül hozzájutni a releváns oktatáspolitikai információkhoz és közoktatási területen osztott támogatásokhoz. Mindemmel nem szakad ki a könyvtárosok civil szakmai életéből sem. A gyakorlat azt mutatja, hogy az önállósodás a támogatásokhoz való jutást segítette, de furcsa módon nem elsősorban oktatási, inkább kulturális és civil forrásokból. Az oktatáspolitikai folyamatokba való bekapcsolódás valóban megtörtént, erre nagy energiát fordít az elnökség, de hatékonysága, érdekérvényesítő képessége viszont kicsi. A könyvtári szakterülettel való együttműködés pedig kezdetben – míg voltak személyi átfedések is a két egyesület vezetőségében – hatékonyabban működtek.

Szervezeti struktúra, működés

Minden elnökségi tag önkéntesként végzi munkáját, fizetett munkatárs nincsen. A tag-ság által demokratikusan megválasztott elnökség kezdetben az elnöki és titkári posztokon kívül nem nevesítette többi tagját. A későbbiekben az alakuló ülésén osztotta el egymás között a feladatköröket. 2006-ban viszont jelentős mértékű alapszabály módosításra került sor, amelynek egyik jelentős tényezője, hogy az elnökségi feladatköröket rögzíti, és a választások során az egyesületi tagok a megadott posztokra választanak kollégát maguk közül. Ezzel megoldódott az a szervezeti-működési probléma, hogy a feladatokra önkéntesen vállalkozzanak az elnökségi tagok, és felelősséget vállaljanak részterületükért. 2011-től több, a civil szervezetekre vonatkozó jogszabály változott (Polgári törvénykönyv, 2013. évi V. tv. és a Civil törvény, 2011. évi CLXXV. tv, valamint számos ezekhez kapcsolódó rendelet), így az új alapszabály már csak az elnökségi posztokat tudja meghatározni, azok elosztása pedig az elnökség alakuló ülésén történik meg.

Ennek alapján a KTE elnöksége 9 főből áll, az alábbi feladatkörökkel: elnök, titkár, alelnök, gazdálkodási felelős, pályázati felelős, kommunikációs vezető, tagnyilvántartás felelőse, az irattár és az archívum felelőse, nemzetközi kapcsolatok felelőse. Korábban, amíg az elnökség maga jelölte ki a részfeladatokat, felbukkantak még az alábbi feladatkörök: sajtófigyelés, képzési felelős, jogszabályfigyelő, régiókoordinátor, programfelelős, szakmai kapcsolatok felelőse. Ezek egy része beépült valamely fent felsorolt munkakörbe, egy része pedig általános elnökségi feladattá vált. Az elnökség munkáját a jogszabályi előírásnak megfelelően három tagú ellenőrző bizottság felügyeli.

Az egyesület elnöksége legalább kéthavonta ülésezik, de a belső levelezőlistáján napi szintű a kapcsolat.

A KTE tevékenységét igyekeznek minél nagyobb átláthatósággal végezni. Honlapján sok információt közzétesz a működésével kapcsolatban is: működési alapidokumentumok, munkaterv, szakmai beszámolók, gazdasági beszámolók, jogszabályok beküldött véleményezése. Bizonyos időszakokban jutott energia az elnökségi ülések rövidített emlékeztetőjének és a tevékenységek kronológiájának elkészítésére is.

2010-ben az elnökség életre hívta a Bölcsék Tanácsa elnevezésű „munkabizottságot”. Ennek tagjai azok az állami kintúttal vagy a KTE Emlékérem életműdíjával rendelkező könyvtárostanárok, könyvtárpedagógus kollégák, aki elfogadják a KTE elnökségének felkérését. A Bölcsék Tanácsa nem formalizált működésű csoport. Életre hívásának célja az volt, hogy egyes nagyobb horderejű szakmai kérdésekbe könnyen, bejárattott módon lehessen bevonni a szakma elismert képviselőit. Ilyen esetek például a jelentősebb jogszabálytervezetek véleményezése, a kormányzati szintű stratégiai tervezés.

Tagság

Az oktatási statisztika 2010-ben 1505 könyvtárostánárt tartott számon, az iskolai könyvtárban dolgozó kollégák száma viszont ettől bizonyosan sokkal több, hiszen ugyan ezen statisztika 3836 iskolai könyvtárat említ. Az egyesületnek 2014 novemberében 189 tagja volt. Ez most a 2010-es 89 fős mélypont után közelíti az 1991-es 199 fős csúcst.

A tagság önkéntes. Feltétele egy belépési nyilatkozat kitöltése és az éves tagdíj megfizetése. Az egyesület szolgáltatásainak nagy részét nem csak tagjainak nyújtja, így jóval szélesebb körben hasznosul tevékenysége. A taglétszám viszont mind anyagilag, mind érdekérvényesítő erejében jelentősen meghatározza az egyesület lehetőségeit. Így az elmúlt évek törekvése volt, hogy legyenek olyan kedvezmények, szolgáltatások, amelyek csak tagoknak szólnak. Például a tagok a KTE kiadványait ingyen megkapják, rendezvényeken másoknak részvételi díjat kell fizetni, a tájékoztató anyagokat a tagok hamarabb és közvetlen e-mailben kapják meg. A tagtoborzásnak, a tagok megtartásának is része, hogy időnként fővároson kívüli helyszínen is vannak szakmai napok, szellemi műhelyek.

A taglétszám növekedése a fenti kedvezményeken túl visszavezethető arra is, hogy egyre kevesebb szakmai helyi és országos segítsége van a könyvtárostánár kollégáknak. Bizonyos régiókban már hosszú évek óta nincs szervezett szakmai támogatás, miközben 2012 óta jelentős átalakítás folyik a közoktatásban és a könyvtárügyben is, amely a feltételeket biztosító jogszabályok nagyarányú megváltoztatásával jár. Az új jogszabályok, elvárások betartása, a működési feltételek biztosítása naprakész tájékozottságot kíván. Mindemellett gyakran értelmezik félre az iskolai könyvtárakra vonatkozó előírásokat a kollégák és a szakma kárára, így különösen szükség van a támogatásra.

Célok, feladatok

Az egyesület alapszabályban meghatározott céljai:

- a tagok szakmai ismereteinek gyarapítása, hivatástudatuk fejlesztése;
- együttműködés a pedagógusképzésben, közoktatásban, könyvtárügyben érdekelt szervezetekkel;
- szakmai érdekképviselés (az iskolai könyvtárakon túl a pedagógusképzés és más pedagógiai intézmények könyvtárai és dolgozói számára is);
- a határon túli magyar iskolai könyvtárügy képviselése.

A rendszerváltozás után erősödött az érdekképviseleti feladat, amely 2012 óta még fokozottabb igény egyéni és országos szinten egyaránt. Az elmúlt időszak változásai, a megnövekedett feladatok, a régóta nem fejlesztett személyi és tárgyi feltételek egyértelművé tették, szükséges az Egyesület határozottabb fellépése szakmai és érdekképviseleti ügyekben. Ezt az űrt igyekszik részben betölteni a KTE. Természetesen nem vállalhatja fel az évtizedekkel korábban még működő rendszeres segítségnyújtást, de igyekszik helytállni.

Jelenlegi tevékenység

Legfontosabb jelenlegi tevékenységei a munkatervi feladatcsoportok mentén mutatathatók be a legjobban.

A tagság tájékoztatása

A tagság minél szélesebb körű tájékoztatása érdekében évente kétszer nyomtatott és elektronikus formában is megjelenteti hírlevelét. A két megjelenés között pedig körlevelekkel biztosítja a folyamatos tájékoztatást. Az egyesület önálló honlapot és különálló hírblogot üzemeltet. A honlapon kizárólag az egyesülettel kapcsolatos információk érhetők el, míg a hírblogon minden, ami egy iskolai vagy pedagógus könyvtáros számára fontos lehet (például olvasásügy, gyermekirodalom, pályázatok). A könyvtárostanárokat tömörítő levelezőlistákon folyamatos a jelenlét tájékoztatással, kérdések megválaszolásával.

A tagok szakmai ismereteinek gyarapítása

A tagok szakmai ismereteinek gyarapításában három terület meghatározó. Ezek közül a legnagyobb munkát igénylők a különböző szakmai rendezvények. Rendszeresek és a kollégák minden évben számíthatnak az egy-egy napos, aktuális problémákhoz kapcsolódó tavaszi és őszi szakmai napra. Két-háromévente kerülnek megrendezésre a több napos Nyári Akadémiák, amelyeken egy-egy szaktéma alaposabb körbejárására van lehetőség. Ezek mellett minden évben vannak nem egész napos, önálló vagy más szervezet rendezvényeinek keretében megvalósított programok. Például az MKE éves vándorgyűlése, a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál vagy a csak egy-egy délutánt kitöltő Szellemi műhely foglalkozások.

A szakmai találkozások mellett különösen népszerűek az egyesületi kiadványok, amelyek 2006 óta rendszeresen és egységes formában *Kis KTE könyvek* sorozati cím alatt jelennek meg. Eddig hét kötet látott napvilágot gyakorlati és elméleti témákban.

A harmadik ide tartozó tevékenység a szakmai pályáztatás, amely általában az Iskolai Könyvtárak Nemzetközi Hónapjához kapcsolódik. Ezek célja és hozadéka többoldalú. Egyrészt lehetőség a kollégáknak munkájuk bemutatására, segíti a kevésbé ismert könyvtárostanárokat bátorítását, és a pályaművekből hasznos kiadványok készülnek. Másrészt a nyilvánosság segíti a szakmán belüli tudásmegosztást.

Szakmai érdekérvényesítés, PR-munka

Már volt róla szó, hogy az elmúlt években különösen szükséges a szakmai érdekérvényesítés. Ennek módszerei sokfélék és mindenkor a konkrét helyzetek határozzák meg,

így előre nehezen tervezhető. Leggyakoribb formája a jogszabálytervezetek véleményezése. Ezek egy részét a minisztérium hivatalosan is megküldi az egyesületnek, de mindig figyelni kell a társadalmi egyeztetésre kitett jogszabályokat, hogy az iskolai könyvtárügyet bármilyen szempontból érintő szabályozásokkal kapcsolatban javaslatokat tehesünk. Az egyesület rendszeresen készíti az érvényben lévő jogszabályokról tematikus gyűjteményeket, értelmezéseket. Ezeket honlapunkon nyilvánosságra is hozzuk. Mindemellett folyamatosak az egyéni jogértelmezési megkeresések is.

A szakmai érdekérvényesítés másik területe az iskolai könyvtárak népszerűsítése, egyfajta szakmai PR-tevékenység. Ennek kiemelt ideje az Iskolai Könyvtárak Nemzetközi Hónapja, amelynek programkoordinálását a KTE vállalta Magyarországon. Ehhez saját honlapján belül nemzeti honlapot működtet, ahol közzéteszi a felhívást, gyűjti az iskolai könyvtárak rendezvényeit, pályázatokat tesz közzé. Ehhez kapcsolódik a kiváló szakemberek munkájának elismerése is: a 2006-ban, Bondor Erika elnökle alatt alapított *KTE Emlékérem* nevű díjjal, amely a hivatástudatot, a könyvtárostanár szakma presztízsét igyekszik erősíteni. A népszerűsítés másik formája a szakmáról szóló ismeretterjesztés, a közéleti és szakmai sajtóban való minél szélesebb körű megjelenés. Ebben jelenleg a könyvtári szaksajtóban való publikálás a legeredményesebb, a másik két irányban még van mit tenni.

Kapcsolattartás

Az egyesület a célok valóra váltását csak másokkal való együttműködésben látja megvalósíthatónak. Az iskolai könyvtárak nem maguknak, nem önmagukért vannak, így fejlesztésükbe szükséges más nézőpontokat is bevonni. Továbbá az iskolai könyvtári, könyvtár-pedagógiai munkához kapcsolódó más területek fejlesztése során fel kell hívni a figyelmet az iskolai könyvtárakban rejlő lehetőségekre. Területek, amelyeken a KTE kisebb-nagyobb hatékonysággal, de aktív kapcsolatokat ápol: oktatási és kulturális kormányzat, olvasóvá nevelés, könyvtárügy, pedagógiai könyvtárak, tankönyvterjesztés, gyermekirodalom, könyvtáros képzés, határon túli magyar iskolai könyvtárak. Területek, amelyekre jelenleg nincs kapacitás, de szükséges lenne az intenzívebb kapcsolatkeresés, kapcsolattartás: más szakos tanárok szervezeteivel való együttműködés, különös tekintettel az informatikatanárookra és a tanítóokra.

A kapcsolattartás részben szervezeti szinten valósul meg. A KTE testületileg tagja két nemzetközi szervezetnek az IASL-nek (International Association of School Librarianship) és az ENSIL-nek (European Network for School Libraries). Továbbá két magyar egyesületnek a HUNRA-nak (Magyar Olvasástársaság) és az IBBY (Nemzetközi Gyermekkönyvtanács) Magyarországi Egyesületének. Az MKE-nek pedig, mint korábban már volt róla szó, társult szervezete. Emellett a KTE figyeli a kapcsolódó célokért dolgozó szervezetek híreit, igyekszik azok rendezvényein képviseltetni magát és céljait.

Adminisztráció

A civil szervezet szabályos működtetése és az eddigiekben bemutatott sokféle tevékenység nagymértékű adminisztrációs és szervezési terhet ró az elnökségi tagokra. Ezek közül a legjelentősebbek: a gazdálkodás, az éves beszámoló, a tagnyilvántartás, a pályázatfigyelés és pályázatiírás, az irattározás, a rendszeres ülések, a megbeszéléseken való részvétel, tagokkal és szervezetekkel való kommunikáció, illetve a konferenciaszervezés.

Összefoglalásul

„Az egyesület egész fennállását jellemezte és jellemzi az a szakmai küzdelem, amelyet a közoktatás, köznevelés világában kellett és kell ma is megvívniuk a könyvtárostanároknak. A tét az iskolai könyvtár, illetve a könyvtár-pedagógia helyének és szerepének felismertetése az ágazat irányítóival, elméleti és gyakorlati szakembereivel. [...], bár korántsem sikerült még minden lényeges szakmai gondjukra megoldást találni – a Könyvtárostánárok Egyesülete hatékonyan működött, nagyon sokat vállalt, és elég sokat tett az iskolai könyvtárügyért, a könyvtár-pedagógia valós értékének elfogadtatásáért.” (Balogh, 2012, 35.)

További információk

Honlap: <http://www.ktep.hu>
Hírblog: <http://konyvtarostanar.wordpress.com/>
Fotógaléria: <http://picasaweb.google.hu/kte1986>
E-mail: ktegyesulet@gmail.com
Postacím: 1462 Budapest, Pf. 611.
Telefon: 06-30-552-66-49
Elnök: Szakmári Klára

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balogh Mihály (2012): A magyar könyvtárostánárok egyesületi élete 1986-tól 2012-ig. Budapest, Könyvtárostánárok Egyesülete, 113 p. /Kis KTE Könyvek, 6./
- Bondor Erika – Dömsödy Andrea (szerk.): Könyvtárostánárok Egyesülete [honlap], Budapest, KTE, URL: www.ktep.hu, Utolsó letöltés: 2014.06.12.
- Könyvtárostánárok Egyesülete, Alapszabály, Tervezet, Bp., 2014. okt. 5., 19 p., URL: http://www.ktep.hu/sites/default/files/KTE%20alapszab%C3%A1ly_2014_terv.pdf Utolsó letöltés: 2014.12.03.
- Somogyi József (2013.06.24.): A magyarországi iskolai könyvtárak statisztikai adatai és mutatói 1947/48–2010/11. Hosszú idősor In: Garamvölgyi László (szerk.): Könyvtári Intézet [honlapja], Bp., KI, URL: <http://ki.oszke.hu/sites/ki.oszke.hu/files/kimutisk47-11.xls> Utolsó letöltés: 2014.05.26.
- Szakmári Klára – Dömsödy Andrea (2011): A Könyvtárostánárok Egyesületének elnökségi programja 2011–2013 In: Dán Krisztina – Fehér Miklós (szerk.): Korszerű könyvtár, Finanszírozás – gyarapítás – menedzsment, Budapest., Raabe, Z4.6, 6 p.
-
-

